

HIER IS... ADRIAAN VAN DIS

Een ontmoeting met een groot schrijver

Onlangs mocht ik op uitnodiging van de bibliotheek in mijn woonplaats een avond in gesprek gaan met Adriaan van Dis. Voor mij een uitgelezen kans om met de schrijver niet alleen te spreken over zijn werk, maar ook uitvoerig in te gaan op een van mijn stokpaardjes: leesbevordering en dan met name de noodzaak van het lezen van fictie in de onderbouw van het voortgezet onderwijs.

DWDD

Een week daarvoor was Van Dis te gast bij *De Wereld Draait Door*, waar hij voor de allerlaatste keer, mede in het kader van de Boekenweek 2018, *Hier is... Adriaan van Dis* presenteerde. Het programma, dat tussen 1983 en 1992 werd uitgezonden, geldt nog steeds als het meest succesvolle Nederlandse tv-programma over literatuur. In deze speciale uitzending ontving Van Dis zijn idool Stephen Fry en trakteerde hij de kijker op een prachtig interview met de dichter Ghayath Almadhoun, een Palestijnse vluchteling opgegroeid in Syrië, thans woonachtig in Zweden. Ook Anne Vegter, voormalig dichter des vaderlands, was aanwezig. Samen met Almadhoun schreef zij *Ik hier, jij daar*.

Almadhoun las voor uit zijn werk over de oorlog in Syrië. Uit de bundel *Weg uit Damascus* las hij het gedicht 'Wij' voor, eerst in het Engels, daarna in het Arabisch. Het gedicht houdt de lezer op een uiterst confronterende manier een spiegel voor, maakt pijnlijk duidelijk hoe wij in het Westen aankijken tegen vluchtelingen. Slachtoffers van een allesverwoestende oorlog die, niet zelden lichamelijk en in ieder geval geestelijk verminkt, onaangekondigd in de huizen en levens verschijnen van u en mij, de bewoners in deze beschaafde wereld. 'Excuses daarvoor', zo

liet de dichter ons fijntjes weten.

Anne Vegter vervolgens las een fragment voor uit *Ik hier, jij daar*, waarin ze de strijd in Damascus verplaatst naar Nederland. Wij kunnen ons eigenlijk niet voorstellen wat dat betekent voor onze eigen redelijk onbezorgde levens, hoe desastreus de gevolgen zouden zijn voor een land als Nederland. Het verwoestende beeld dat Vegter uiterlijk onbewogen, als was ze nieuwslezeres bij het journaal, opriep met enorme ontploffingen, dijkdoorbraken en mensen op drift kwam keihard binnen. Althans bij mij als kijker en duidelijk ook bij de gastheer Van Dis.

Ontmoeting

De uitzending vormde een perfecte overgang, een logische brug naar mijn ontmoeting met de schrijver, die zelf al had betoogd in zijn inleiding dat de literatuur ons een ideale manier van verplaatsing biedt in andere levens en ervaringen. Doordat je leest over de gevoelens en ideeën van anderen, neemt het begrip toe, leer je de medemens beter begrijpen. Dát is de kracht en de noodzaak van boeken en het is een reden waarom het zo belangrijk is dat ouders en docenten praten en in gesprek blijven met jonge mensen over boeken.

Adriaan van Dis en Rob van Veen in gesprek op 15 maart in Heiloo. Foto: Karin Kolk

Van Dis trok in zijn televisie-uitzending een parallel met de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog. Toen lieten we de Joden stikken, nu herhaalt de geschiedenis zich met de vluchtelingen. In mijn gesprek met de schrijver gebruikte ik het jeugdverhaal *Sabel* van Suzanne Wouda, wat mij betreft een van de mooiste boeken van 2017 (zie kader). Ik vertelde welke impact deze aangrijpende geschiedenis over het Joodse jongetje Max had op mij en mijn klas toen ik over het verhaal vertelde en fragmenten voorlas.

Jacques Vriens, oud-kinderboekenambassadeur, zei het heel treffend: 'Lezen is gewoon televisie in je hoofd.' Het lezen van boeken prikkelt, voedt de fantasie, en die verbeelding is precies het instrument dat Max in *Sabel* hanteert als overlevingsmechanisme. Hij maakt de verschrikkingen van de oorlog draagbaar door te fantaseren over zijn rode kat Sabel. Van Dis liet weten dat hij hetzelfde had gedaan in *Familieziek*, een roman in taferelen. In dit boek creëert de naamloze hoofdpersoon een spiegelhuis, een imaginaire schuilplaats waarin alles perfect is. Wat stuk is, wordt vanzelf weer heel. Dit spiegelhuis biedt de hoofdpersoon een vlucht uit de werkelijkheid, een boosaardige wereld waarin de door een oorlog beschadigde vader zijn zoon steeds meer betreft bij diens waanideeën. Wie de verstripping van *Familieziek* heeft gelezen, weet dat dit fantasievolle element nog eens extra wordt benadrukt door tekenaar Peter van Dongen. Hier wordt door hem ook echt grafisch weergegeven hoe de escapistische zoon zijn fantasie gebruikt om overeind te blijven. In een denkbeeldig vliegtuigje cirkelt hij door het verhaal.

Je kunnen verplaatsen in andere levens en zo ook andere culturen beter

Illustratie van Peter van Dongen. In: Peter van Dongen, *Familieziek*, naar de roman van Adriaan van Dis. Amsterdam: Scratchbooks, 2017

leren kennen – ik schreef het al eerder in dit blad: 'dat lijkt in een samenleving die in toenemende mate wordt geregeerd door onverdraagzaamheid en de angst voor het onbekende bepaald geen overbodige luxe'. Jezelf kunnen verliezen in een verhaal, zoals de schrijver Adriaan van Dis zich als jonge jongen tijdens het lezen van *Illustrated Classics* op een weldadige manier liet onderdompelen in de wereldliteratuur met verhalen van Homerus, Alexandre Dumas en Jules Verne, dat is wat je elk kind wenst. Daarom, ik kan het niet genoeg benadrukken: praat over boeken. Je krijgt wat je geeft. Dat begint al op de basisschool, waar volgens gegevens van de landelijke *Monitor de Bibliotheek op school* het aantal lezers snel slinkt naarmate de leeftijd toeneemt. Luizenmoeders? Ik vind het allemaal prima. Maar laten we vooral ook de voorleesmoeders koesteren! ■

Rob van Veen

Voor meer informatie over geschikte jeugdboeken, zie <www.eenboekjeopen.nl>.

Suzanne Wouda. (2017). *Sabel*. Amsterdam: Hoogland & Van Klaveren. Isbn 978 90 896 7245 2, € 14,90, 134 blz.

SABEL

Max is een Joodse jongen die in 1943 met zijn familie wordt afgevoerd naar Kamp Vught. Het verhaal springt heen en weer tussen de tijd dat Max nog thuis woonde in de hoofdstad en de tijd die hij doorbracht in Vught. Middels terugblikken ervaren we hoe Max aanvankelijk een onbezorgd bestaan had in Amsterdam, een leven dat na de Duitse bezetting steeds lastiger werd, omdat Joden niet gewenst waren en in hun vrijheid ernstig werden beknot.

Eenmaal opgesloten in Kamp Vught heeft Max één houvast: de rode kater Sabel, die hij de kinderbarak heeft binnengesmokkeld. Door de ogen van Max ziet de lezer de wereld om de hoofdpersoon heen steeds kleiner worden. Hij klampt zich vast aan alledaagse zaken en datgene wat hem vertrouwd is.

In het slot lezen we hoe Max en zijn moeder in de zomer van 1943 met een van de verschrikkelijke kindertransporten via Westerbork worden overgebracht naar een vernietigingskamp en op dramatische wijze hun einde tegemoetgaan.

